॥ तैत्तिरीय संहिता॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

स्मिधों यजित वस्नतमेवर्तूनामवं रुन्द्धे तनूनपांतं यजित ग्रीष्ममेवावं रुन्द्ध इडो यंजित वर्षा एवावं रुन्द्धे ब्रिर्यंजिति श्रदंमेवावं रुन्द्धे स्वाहाकारं यंजित हेम्नतमेवावं रुन्द्धे तस्माथ्स्वाहांकृता हेमंन्प्शवोऽवं सीदन्ति स्मिधों यजत्युषसं एव देवतांनामवं रुन्द्धे तनूनपांतं यजित यज्ञमेवावं रुन्द्धे (१)

इडो यंजित पृश्नेवावं रुन्द्धे ब्रिह्यंजित प्रजामेवावं रुन्द्धे समानंयत उपभृतस्तेजो वा आज्यं प्रजा ब्रिहः प्रजास्वेव तेजो दधाति स्वाहाकारं यंजित वाचमेवावं रुन्द्धे दश् सम्पंद्यन्ते दशाक्षरा विराद्विराजैवान्नाद्यमवं रुन्द्धे समिधो यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति तनूनपातं यजित (२)

यज्ञ एवान्तरिक्षे प्रति तिष्ठतीडो यजित पृशुष्वेव प्रति तिष्ठति ब्रहिर्यजिति य एव देवयानाः पन्थानस्तेष्वेव प्रति तिष्ठति स्वाहाकारं यजिति सुवर्ग एव लोके प्रति तिष्ठत्येतावंन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव यंथापूर्वं प्रतिं तिष्ठति देवासुरा एषु लोकेष्वंस्पर्धन्त ते देवाः प्रयाजैरेभ्यो लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्त तत्प्रयाजानांम् (३)

प्रयाजत्वं यस्यैवं विदुषंः प्रयाजा इज्यन्ते प्रैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृंव्यान्नुदतेऽभिक्रामं जुहोत्यभिजिंत्यै यो वै प्रयाजानांग्मिथुनं वेद प्र प्रजयां पृशुभिंमिथुनैर्जायते स्मिधों बह्वीरिव यजित तनूनपांत्मेकिमिव मिथुनं तिद्डो बह्वीरिव यजित ब्रहिरेकिमिव मिथुनं तदेतद्वै प्रयाजानांग्मिथुनम् य एवं वेद प्र (४)

प्रजयां प्शुभिर्मिथुनैर्जायते देवानां वा अनिष्टा देवता आस्त्रथासुरा यज्ञमंजिघा स्मन्ते देवा गांयत्रीं व्यौह्न पश्चाक्षराणि प्राचीनांनि त्रीणि प्रतीचीनांनि ततो वर्म यज्ञायाभवद्वर्म यज्ञमानाय यत्प्रयाजान्याजा इज्यन्ते वर्मेव तद्यज्ञायं क्रियते वर्म यज्ञमानाय भ्रातृंव्याभिभूत्ये तस्माद्वरूथम्पुरस्ताद्वर्षीयः पृश्चाद्धसीयो देवा वै पुरा रक्षौभ्यः (५)

इति स्वाहाकारेणं प्रयाजेषुं युज्ञ स् सु स्थाप्यं मपश्यन्त इ

स्वाहाकारेणं प्रयाजेषु समस्थापयन्वि वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति यथ्स्वांहाकारेणं प्रयाजेषुं सङ्स्थापयंन्ति प्रयाजानिष्ट्वा हवी ध्यमि घारयति यज्ञस्य सन्तंत्या अथो हविरेवाक्रथो यथापूर्वमुपैति पिता वै प्रयाजाः प्रजानूयाजा यत्प्रयाजानिष्टा हवी र ष्यंभिघारयंति पितैव तत्पुत्रेण साधारणम् (६)

कुरुते तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च न कथा पुत्रस्य केवंलं कथा साधारणम्पितुरित्यस्कंन्नमेव तद्यत्प्रयाजेष्विष्टेषु स्कन्दंति गायत्र्येव तेन गर्भं धत्ते सा प्रजां पशून् यजमानाय प्र जंनयति॥ (७)

युज्ति युज्ञमेवावंरुन्धे तनूनपातं यजित प्रयाजानामेवं वेद प्र रक्षौंभ्यः साधारणं

चक्षुंषी वा एते यज्ञस्य यदाज्यंभागौ यदाज्यंभागौ यजंति चक्षुंषी एव तद्यज्ञस्य प्रतिं दधाति पूर्वार्धे जुंहोति तस्मौत्पूर्वार्धे चक्षुंषी प्रबाहुंग्जुहोति तस्मौत्प्रबाहुक्रक्षुंषी देवलोकं वा अग्निना यर्जमानोऽनुं पश्यति पितृलोक ५ सोमेंनोत्तरार्धें ऽग्नयें जुहोति दक्षिणार्धे सोमांयैविमंव हीमो लोकावनयौर्लोकयोरनुंख्यात्यै राजांनौ वा एतौ देवतांनाम् (८)

यद्ग्रीषोमांवन्त्रा देवतां इज्येते देवतांनां विधृंत्ये तस्माद्राज्ञां मनुष्यां विधृंता ब्रह्मवादिनों वदन्ति किं तद्यज्ञे यजंमानः कुरुते येनान्यतोंदतश्च पृशून्दाधारोंभ्यतोंदतश्चेत्यृचंमुन जुषाणेनं यजित तेनान्यतोंदतो दाधारर्चमनूच्यं हिविषं ऋचा यंजित तेनोंभ्यतोंदतो दाधार मूर्धन्वतीं पुरोनुवाक्यां भवित मूर्धानंमेवैन समानानां करोति (९)

नियुत्वंत्या यजित भ्रातृं व्यस्यैव पृश्नि युंवते केशिन हे दार्भ्यं केशी सात्यंकामिरुवाच सप्तपंदां ते शक्तरी है श्वी यज्ञे प्रयोक्तासे यस्ये वीर्येण प्र जातान्भ्रातृं व्याञ्चदते प्रतिं जिन्व्यमाणान् यस्ये वीर्येणोभयों लीक्योज्यों तिर्धित्ते यस्ये वीर्येण पूर्वार्धेनां नृङ्वान्भुनिक्ते जघनार्धेनं धेनुरितिं पुरस्तां क्षक्षमा पुरोनुवाक्यां भवित जातानेव भ्रातृं व्यान्प्र णुंदत उपरिष्टा क्षक्षमा (१०)

याज्यां जिन्ष्यमाणानेव प्रतिं नुदते पुरस्तां हक्ष्मा पुरोनुवाक्यां भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्टा हक्ष्मा याज्यां मुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ लोकौ भंवतो य एवं वेदं पुरस्तां लक्ष्मा पुरोनुवाक्यां भवित तस्मां त्पूर्विचेनां नुङ्घान्भुं नत्त्युपिरेष्टा लक्ष्मा याज्यां तस्मां ज्ञघनार्धेनं धेनुर्य एवं वेदं भुङ्क एनमेतौ वज्र आज्यं वज्र आज्यंभागौ (११)

वज्ञों वषद्भारिश्चवृतंमेव वज्जर्र सम्भृत्य भ्रातृंव्याय प्र हंर्त्यछंम्बद्भारमपुगूर्य वषंद्भरोति स्तृत्ये गायत्री पुरोनुवाक्यां भवति त्रिष्टुग्याज्यां ब्रह्मंत्रेव क्षत्रमन्वारंम्भयति तस्मांद्भाह्मणो मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद प्रैवैनं पुरोनुवाक्यंयाह् प्र णंयति याज्यंया गुमयंति वषद्भारेणैवैनं पुरोनुवाक्यंया दत्ते प्र यंच्छति याज्यंया प्रतिं (१२)

वृषद्भारेणं स्थापयित त्रिपदां पुरोनुवाक्यां भवित् त्रयं इमे लोका एष्वंव लोकेषु प्रतिं तिष्ठित् चतुंष्पदा याज्यां चतुंष्पद एव पृश्चवं रुन्द्वे द्यक्षरो वंषद्भारो द्विपाद्यजंमानः पृशुष्वेवोपिरिष्टात्प्रतिं तिष्ठिति गायत्री पुरोनुवाक्यां भवित त्रिष्टुग्याज्येषा वे सप्तपंदा शक्वरी यद्वा पृतयां देवा अशिक्षन्तदंशक्रुवन् य एवं वेदं शक्नोत्येव यच्छिक्षंति॥ (१३) देवतांनाङ्करोत्युपरिष्टाल्लक्ष्माऽऽज्यंभागौ प्रति शक्नोत्येव द्वे चं॥———[२]

प्रजापंतिर्देवेभ्यों यज्ञान्व्यादिश्यस आत्मन्नाज्यंमधत्त् तं देवा अंब्रुवन्नेष वाव यज्ञो यदाज्यमप्येव नोत्रास्त्वित् सौंऽब्रवीद्यजान् व आज्यंभागावुपं स्तृणान्भि घारयानिति तस्माद्यजन्त्याज्यंभागावुपं स्तृणन्त्यभि घारयन्ति ब्रह्मवादिनों वदन्ति कस्मांथ्मत्याद्यातयांमान्यन्यानिं हवीश्ष्ययांतयाम्माज्यमितिं प्राजापुत्यम् (१४)

इति ब्रूयादयांतयामा हि देवानां प्रजापंतिरिति छन्दा श्रेसि देवभ्योऽपाँकामुन्न वोऽभागानि हृव्यं वेक्ष्याम् इति तेभ्यं एतचंतुरवृत्तमंधारयन्पुरोनुवाक्यांये याज्यांये देवतांये वषद्वाराय् यचंतुरवृत्तं जुहोति छन्दा श्रेयेव तत्प्रींणाति तान्यस्य प्रीतानि देवभ्यो हृव्यं वहन्त्यिङ्गंरसो वा इत उत्तमाः सुंवर्गं लोकमांयन्तदृषयो यज्ञवास्त्वंभ्यवायन्ते (१५)

अपृष्यन्पुरोडाषां कूर्मम्भूतः सर्पन्तं तमंब्रुवृन्निन्द्रांय ध्रियस्व बृह्स्पतंये ध्रियस्व विश्वेभ्यो देवेभ्यौ ध्रियस्वेति स नाध्रियत् तमंब्रुवन्नुग्नयौ ध्रियस्वेति सौऽग्नयौऽध्रियत् यदौग्नेयौऽष्टाकपालोऽमावास्यायां च पौर्णमास्यां चौच्युतो तस्मांत् (१७)

भवंति सुवर्गस्यं लोकस्याभिजित्यै तमंब्रुवन्कथाहाँस्था इत्यनुंपाक्तोऽभूवमित्यंब्रवीद्यथाक्षोऽनुंपाक्तः (१६)

अवार्च्छत्येवमवार्मित्युपरिष्टाद्भ्यज्याधस्तादुपांनिक्त सुवर्गस्यं लोकस्य सम्ध्ये सर्वाणि कृपालांन्यभि प्रथयति तावंतः पुरोडाशांनुमुष्मिं ह्याँकेंऽभि जंयति यो विदंग्धः स नैर्ंऋतो योऽश्वंतः स रौद्रो यः शृतः स सदेवस्तस्मादविंदहता शृतंकृत्यः सदेवत्वाय भस्मनाभि वांसयति तस्मांन्मा «सेनास्थिं छन्नं वेदेनाभि वांसयति

केशैः शिरंश्छुन्नं प्रच्युंतं वा एतद्स्माल्लोकादगंतं देवलोकं यच्छुतः ह्विरनंभिघारितमभिघार्योद्वांसयित देवन्नैवेनंद्रमयित् यद्येकं कृपालं नश्येदेको मार्सः संवथ्सरस्यानंवेतः स्यादथ् यजमानः प्र मीयेत् यद्वे नश्येतां द्वौ मासौ संवथ्सरस्यानंवेतौ स्यातामथ् यजमानः प्र मीयेत संख्यायोद्वांसयित यजमानस्य (१८)

गोपीथाय यदि नश्येदाश्विनं द्विकपालं निर्वपद्यावापृथिव्यंमेव वै देवानां भिषजौ ताभ्यांमेवास्मैं भेषजं कंरोति द्यावापृथिव्यं एकंकपालो भवत्यनयोवी एतन्नंश्यति यन्नश्यंत्यनयोरेवैनंद्विन्दति प्रतिष्ठित्यै॥ (१९)

प्राजाप्त्यन्तेऽक्षोऽन्पाक्तो वेदेनाभि वांसयित तस्माद्यजंमानस्य द्वात्रिश्या——[३] देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रस्व इति स्प्यमा देत्ते प्रसूत्या अश्विनौर्बाहुभ्यामित्यांहाश्विनौ हि देवानांमध्वर्यू आस्तांम् पूष्णो हस्तांभ्यामित्यांह् यत्यै श्तर्भृष्टिरसि वानस्पत्यो द्विषतो वध इत्यांह् वज्रमेव तथ्सङ् श्यंति भ्रातृंव्याय

वेदिस्तस्यां पुतावंत पुव भ्रातृंव्यं निर्भंजित (२०) तस्मान्नाभागं निर्भंजिन्ति त्रिर्हंरित त्रयं इमे लोका पुभ्य पुवैनं लोकेभ्यो निर्भंजित तूष्णीं चंतुर्थं हंरुत्यपंरिमितादेवैनं

प्रहरिष्यन्थ्स्तंम्बयजुर्हंरत्येतावंती वै पृंथिवी यावंती

निर्मज्ञल्या निर्मजात तूं जा पतुंच र हर् त्यपारामताद्वम् निर्मज्ञत्युद्धन्ति यदेवास्यां अमेध्यं तदपं ह्न्त्युद्धन्ति तस्मादोषंधयः परां भवन्ति मूलं छिनत्ति भ्रातृंव्यस्यैव मूलं छिनत्ति पितृदेवृत्यातिंखातेयंतीं खनति प्रजापंतिना (२१)

यज्ञमुखेन सम्मितामा प्रतिष्ठायै खनित यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयित दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति देवयर्जनस्यैव रूपमेकः पुरीषवतीं करोति प्रजा वै पृशवः पुरीषम्प्रजयैवैनम्पृश्

पुरीषवन्तं करोत्युत्तंरं परिग्राहं परि गृह्णात्येतावंती वै पृथिवी यावंती वेदिस्तस्यां पृतावंत एव भ्रातृंव्यं निर्भज्यात्मन् उत्तंरं परिग्राहं परि गृह्णाति कूरिमंव वै (२२)

पुतत्कंरोति यद्वेदिं कुरोति धा असि स्वधा असीतिं योयप्यते शान्त्यै प्रोक्षणीरा सादयत्यापो वै रक्षोघ्नी रक्षंसामपहत्यै स्फास्य वर्त्मन्थ्सादयति यज्ञस्य सन्तंत्यै यं द्विष्यात्तं ध्यांयेच्छुचैवैनमर्पयति॥ (२३)

भ्जृति प्रजापंतिनेव वे त्रयंस्निश्शच॥——[४]
ब्रह्मवादिनों वदन्त्यद्भिर्ह्वीश्षि प्रौक्षीः केनाप इति
ब्रह्मणेति ब्रयादद्भिर्ह्यंव हवीश्षि प्रोक्षति ब्रह्मणाप

ब्रह्मणेति ब्रूयादद्भिर्ह्मेव हुवी १ षि प्रोक्षिति ब्रह्मणाप इध्माब्रहिः प्रोक्षंति मेध्यंमेवैनंत्करोति वेदिं प्रोक्षंत्युक्षा वा पुषाऽलोमकांऽमेध्या यद्वेदिर्मेध्यांमेवैनां करोति दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्ये त्वेतिं ब्रहिरासाद्य प्र (२४)

उक्षत्येभ्य एवैनं ह्योकेभ्यः प्रोक्षंति ऋूरिमंव वा एतत्कंरोति यत्खनंत्यपो नि नंयित शान्त्यें पुरस्तांत्प्रस्तरं गृंह्णाति मुख्यंमेवैनं करोतीयंन्तं गृह्णाति प्रजापंतिना यज्ञमुखेन सम्मितम्बर्हः स्तृंणाति प्रजा वै ब्रहः पृंथिवी वेदिः प्रजा एव पृथिव्यां प्रति ष्ठापयत्यनंतिदश्र स्तृणाति प्रजयैवैनंम्पशुभिरनंतिदश्जं करोति (२५)

उत्तरम्बर्हिषंः प्रस्तर सांदयति प्रजा वै बर्हिर्यजंमानः

प्रस्तरो यजंमानमेवायंजमानादुत्तरं करोति तस्माद्यजंमानो-ऽयंजमानादुत्तरोऽन्तर्दंधाति व्यावृत्त्या अनिक्तं ह्विष्कृतमेवैन र् स्वगं लोकं गंमयति त्रेधानंक्ति त्रयं इमे लोका पुभ्य पुवैनं लोकभ्योऽनिक्त न प्रति शृणाति यत्प्रंतिशृणीयादनूष्विम्भावुकं यजंमानस्य स्यादुपरीव प्र हंरति (२६)

उपरीव हि सुंवर्गो लोको नि यंच्छति वृष्टिमेवास्मै नि यंच्छति नात्यंग्रम्प्र हंरेद्यदत्यंग्रम्प्रहरेदत्यासारिण्यंध्वर्यो-र्नाशुंका स्यान्न पुरस्तात्प्रत्यंस्येद्यतपुरस्तात्प्रत्यस्येध्सुवर्गाल्लोकात् प्रति नुदेत्प्राश्चम्प्र हंरति यजमानमेव सुंवर्गं लोकं गंमयति न विष्वंश्चं वि युंयाद्यद्विष्वंश्चं वियुयात् (२७)

स्र्यंस्य जायेतोध्वंमुद्यौंत्यूध्वंमिंव हि पुर्सः पुमांनेवास्यं जायते यथ्स्फोनं वोपवेषेणं वा योयुप्येत स्तृतिरेवास्य सा हस्तेन योयुप्यते यजंमानस्य गोपीथायं ब्रह्मवादिनों वदन्ति किं यज्ञस्य यजंमान इतिं प्रस्तर इति तस्य क्वं सुवर्गो लोक इत्याहवनीय इति ब्र्याद्यत्प्रंस्त्रमाहवनीये प्रहरंति यजमानमेव (२८)

सुवर्गं लोकं गंमयित वि वा एतद्यजंमानो लिशते यत्प्रंस्तरं योयुप्यन्ते ब्रिहरन् प्रहंरित शान्त्यां अनारम्भण इंव वा एतर्ह्यंध्वर्युः स ईंश्वरो वेपनो भवितोर्धुवासीतीमाम्भि मृंशतीयं वे ध्रुवाऽस्यामेव प्रति तिष्ठति न वेपनो भवत्यगा(३)नंग्रीदित्यांह यद्भ्यादगंत्रिग्रिरित्यग्नावृग्निं गंमयेत्रिर्यजंमान स्वुर्गाह्योकाद्भंजेदगृत्रित्येव ब्रूयाद्यजंमानमेव स्वर्गं लोकं गंमयित॥ (२९)

अग्नेस्नयो ज्याया रेसो भ्रातंर आसन्ते देवेभ्यो ह्व्यं वहंन्तः प्रामीयन्त सौंऽग्निरंबिभेदित्थं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति स निलायत् सोऽपः प्राविश्ततं देवताः प्रैषंमैच्छुन्तम्मथ्स्यः

आसाद्य प्रानंतिदृश्ञं करोति हरति वियुयाद्यजंमानम्वाग्निरितिं सप्तदंश च॥——[५]

प्राब्नंबीत्तमंशपिंद्धयाधिया त्वा वध्यासुर्यो मा प्रावीच इति तस्मान्मथ्स्यं धियाधिया घ्रन्ति श्वासः (३०) हि तमन्वंबिन्दन्तमंब्रुवृत्रुपं न आ वर्तस्व हव्यं

नों वहेति सौंऽब्रवीद्वरं वृणै यदेव गृहीतस्याहुंतस्य

बिहःपिरिधि स्कन्दात्तन्मे भ्रातृंणाम्भाग्धेयंमस्दिति तस्माद्यद्गृंहीतस्याहुंतस्य बिहःपिरिधि स्कन्दंति तेषां तद्भांगुधेयं तानेव तेनं प्रीणाति पिरिधीन्पिरं दधाति रक्षंसामपहत्यै सङ् स्पंश्यति (३१)

रक्षंसामनंन्ववचाराय न पुरस्तात्परि दधात्यादित्यो ह्यंवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षा रस्यपहन्त्यूर्ध्वे स्मिधावा दंधात्युपरिष्टादेव रक्षा इस्यपं हन्ति यजुंषान्यां तूष्णीमन्याम्मिथुन्त्वाय द्वे आ दंधाति द्विपाद्यजंमानः प्रतिष्ठित्ये ब्रह्मवादिनों वदन्ति स त्वे यंजेत् यो यज्ञस्यार्त्या वसीयान्थस्यादिति भूपंतये स्वाहा भुवंनपतये स्वाहां भूतानांम् (३२)

पतंये स्वाहेति स्कन्नमन् मन्नयेत युज्ञस्यैव तदार्त्या यजंमानो वसीयान्भवति भूयंसीर्हि देवताः प्रीणातिं जामि वा एतद्यज्ञस्यं क्रियते यदन्वश्चौ पुरोडाशांवुपा श्रियाजमंन्तरा यंज्त्यजांमित्वायार्थो मिथुन्त्वायाग्निर्मृष्मिं ह्याँ अश्रीद्यमौं उस्मिन्ते देवा अंब्रुवृत्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यन्नाद्येन देवा अग्निम् (३३)

उपामंत्रयन्त राज्येनं पितरों यमं तस्मांद्रियदेवानांमन्नादो

यमः पितृणा राजा य एवं वेद प्र राज्यम् नार्धमाप्नोति तस्मां एतद्भांगधेयम्प्रायंच्छन् यद्ग्रये स्विष्टकृतेऽवद्यन्ति यद्ग्रये स्विष्टकृतेऽवद्यति भागधेयेनैव तद्रुद्र समर्धयति स्कृथ्संकृदवं द्यति स्कृदिव हि रुद्र उत्तरार्धादवं द्यत्येषा वै रुद्रस्यं (३४)

दिख्स्वायांमेव दिशि रुद्रं निरवंदयते द्विर्भि घांरयति चतुरवृत्तस्यार्थे पृशवो वै पूर्वा आहुंतय एष रुद्रो यद्ग्निर्यत्पूर्वा आहुंतीर्भि जुंहुयाद्रुद्रायं पृशूनिपं दध्यादपृशुर्यजमानः स्यादित्हाय पूर्वा आहुंतीर्जुहोति पशूनां गोपी्थायं॥ (३५)

श्रप्तः स्पर्शयति भूतानांमग्निः रुद्रस्यं सप्तत्रिःशच॥————[६]

मनुंः पृथिव्या यज्ञियंमैच्छुथ्स घृतं निषिक्तमिवन्द्थ्सों-ऽब्रवीत्कोंऽस्येश्वरो यज्ञेऽपि कर्तोरिति तावंब्रताम्मित्रावर्रुणो गोरेवावमीश्वरो कर्तोः स्व इति तो ततो गा॰ समैरयता॰ सा यत्रयत्र न्यक्रांमत्ततो घृतमंपीड्यत् तस्माद्धृतपंद्यच्यते तदंस्ये जन्मोपंहृत॰ रथन्तर॰ सह पृथिव्येत्यांह (३६)

इयं वै रथन्त्रमिमामेव सहान्नाद्येनोपं ह्रयत् उपंहूतं

वामदेव्य सहान्तिरिक्षेणेत्यांह पृशवो वै वांमदेव्यं पृश्नेव सहान्तिरिक्षेणोपं ह्वयत् उपंहूतम्बृहथ्सह दिवेत्यांहैरं वै बृहिदरांमेव सह दिवोपं ह्वयत् उपंहूताः सप्त होत्रा इत्यांह होत्रां पृवोपं ह्वयत् उपंहूता धेनुः (३७)

सहर्षभेत्यांह मिथुनमेवोपं ह्वयत् उपंहूतो भृक्षः सखेत्यांह सोमपीथमेवोपं ह्वयत् उपंहूताँ (४) हो इत्याहात्मानंमेवोपं ह्वयत आत्मा ह्युपंहूतानां विसेष्ठ इडामुपं ह्वयते पृशवो वा इडां पृशूनेवोपं ह्वयते चतुरुपं ह्वयते चतुंष्पादो हि पृशवों मानवीत्यांह मनुरह्यंताम् (३८)

अग्रेऽपंश्यद्धृतप्दीत्यांह् यदेवास्यै प्दाद्धृतमपींड्यत् तस्मादेवमांह मैत्रावरुणीत्यांह मित्रावरुणो ह्येना स् स्मैरंयतां ब्रह्मं देवकृत्मुपंहूत्मित्यांह् ब्रह्मैवोपं ह्वयते दैव्यां अध्वर्यव उपंहूता उपंहूता मनुष्यां इत्यांह देवमनुष्यानेवोपं ह्वयते य इमं यज्ञमवान् ये युज्ञपंतिं वर्धानित्यांह (३९)

युज्ञायं चैव यजंमानाय चाशिषमा शांस्त उपंहूते द्यावांपृथिवी इत्यांह द्यावांपृथिवी एवोपं ह्वयते पूर्वजे ऋतावंरी इत्यांह पूर्वजे ह्येते ऋतावंरी देवी देवपुंत्रे इत्यांह देवी ह्येते देवपुंत्रे उपहूतोऽयं यजमान् इत्यांह् यजमानमेवोपं ह्वयत् उत्तरस्यां देवयुज्यायामुपंहूतो भूयंसि हिवष्करण उपहूतो दिव्ये धामृत्रुपंहूतः (४०)

इत्याह प्रजा वा उत्तरा देवयुज्या पृशवो भूयो हिविष्करण सुवर्गो लोको दिव्यं धामेदमंसीदम्सीत्येव यज्ञस्यं प्रियं धामोपं ह्वयते विश्वंमस्य प्रियमुपंहूत्मित्याहार्छम्बद्धह्वते॥ (४१)

अग्रह धेनुरेतां वर्धानित्यांह धाम्त्रुपंह्त्श्रतुंस्त्रिश्शच॥————[७]
पशवो वा इडाँ स्वयमा देत्ते काममेवात्मनां पशूनामा
देत्ते न ह्यंन्यः कामम्पशूनाम्प्रयच्छंति वाचस्पतंये त्वा

हुतम्प्राश्रामीत्यांह् वाचंमेव भागधेयेन प्रीणाति सदंस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्रामीत्यांह स्वगाकृत्यै चतुरवृत्तम्भविति ह्विवै चंतुरवृत्तम्पृशवंश्चतुरवृत्तं यद्धोतां प्राश्रीयाद्धोतां (४२)

आर्तिमार्च्छेद्यदुग्नौ जुंहुयाद्रुद्रायं पृश्निपि दध्यादपृशुर्यजंमान स्याद्वाचस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्रामीत्यांह प्रोक्षंमेवैनं ज्ञुहोति सदंस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्रामीत्यांह स्वगाकृत्यै प्राश्नंन्ति तीर्थ एव प्राश्नंन्ति दक्षिणां ददाति तीर्थ एव दक्षिणां ददाति वि वा एतद्यज्ञम् (४३)

छिन्दन्ति यन्मध्यतः प्राश्नन्त्यद्भिर्मार्जयन्त आपो वै सर्वा देवतां देवतांभिरेव यज्ञश् सं तंन्वन्ति देवा वै यज्ञाद्रुद्रमन्तरायन्थ्स यज्ञमंविध्यत्तं देवा अभि समंगच्छन्त कल्पंतां न इदिमिति तेंऽब्रुवन्थ्स्वंष्टं वै नं इदम्भंविष्यति यदिमश् राधियष्याम् इति तथ्स्वंष्टकृतंः स्विष्टकृत्त्वन्तस्याविद्धं निः (४४)

अकुन्तन् यवेन् सम्मित्ं तस्मौद्यवमात्रमवे द्येद्यज्यायो-ऽव्द्येद्रोपयेत्तद्यज्ञस्य यदुपं च स्तृणीयाद्भि चं घारयेदुभयतःसङ्श्वायि कुर्यादव्दायाभि घारयित् द्विः सम्पंद्यते द्विपाद्यजंमानः प्रतिष्ठित्यै यत्तिर्श्वीनंमित्हरेदनंभिविद्य यज्ञस्याभि विध्येदग्रेण परि हरित तीर्थेनैव परि हरित् तत्पूष्णे पर्यहर्नतत् (४५)

पूषा प्राश्यं द्तोंऽरुण्तस्मौत्पूषा प्रंपिष्टभांगोऽद्नतको हि तं देवा अंब्रुवन्वि वा अयमौर्ध्यप्राशित्रियो वा अयमभूदिति तद्बृह्स्पतंये पर्यहर्न्थ्सोऽबिभेद्बृह्स्पतिरित्थं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति स एतम्मन्नंमपश्यथ्सूर्यस्य त्वा चक्षुंषा प्रति पश्यामीत्यंब्रवीन हि सूर्यस्य चक्षुः (४६)

किं चन हिनस्ति सोंऽबिभेत्प्रतिगृह्णन्तं मा हि॰ सिष्यतीतिं देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रसवेंऽिश्वनोंबाहुभ्यां पूष्णो हस्तांभ्यां प्रति गृह्णामीत्यंब्रवीथ्सिवृतुप्रंसूत एवेन्द्रह्मणा देवतांभिः प्रत्यंगृह्णाथ्सोऽबिभेत्प्राक्षन्तं मा हि॰ सिष्यतीत्यग्नेस्त्वास्येन् प्राश्नामीत्यंब्रवीन्न ह्यंग्नेरास्यं किं चन हिनस्ति सों-ऽबिभेत् (४७)

प्राशितं मा हिश्सिष्यतीति ब्राह्मणस्योदरेणेत्यंब्रवीन्न हि ब्राह्मणस्योदरं किं चन हिनस्ति बृह्स्पतेर्ब्रह्मणेति स हि ब्रह्मिष्ठोऽप् वा एतस्मात्प्राणाः क्रांमन्ति यः प्रांशित्रम्प्राश्रात्यद्भिर्मार्जियत्वा प्राणान्थ्सम्मृंशतेऽमृतं वै प्राणा अमृत्मापंः प्राणानेव यंथास्थानमुपं ह्वयते॥ (४८)

प्राश्जीयाद्धोतां यज्ञन्निरंहर्न्तचक्षुंरास्यंङ्किं चन हिनस्ति सोंऽबिभे्चतुंश्चत्वारि श्रच॥—[८]

अग्नीध् आ दंधात्यग्निमंखानेवर्त्न्त्रींणाति समिधमा दंधात्युत्तंरासामाहंतीनां प्रतिष्ठित्या अथों समिद्वंत्येव जुंहोति परिधीन्थ्सम्मांष्टिं पुनात्येवैनांन्थ्सकृथ्संकृथ्सम्मांष्टिं परांडिक् ह्यंतर्हिं यज्ञश्चतुः सम्पंद्यते चतुंष्पादः पृशवंः पृशूनेवावं रुन्द्धे ब्रह्मन्प्र स्थांस्याम् इत्याहात्र वा एतर्हिं युज्ञः श्रितः (४९)

यत्रं ब्रह्मा यत्रैव यज्ञः श्रितस्ततं एवैन्मा रंभते यद्धस्तेन प्रमीवेद्वेपनः स्याद्यच्छीर्ष्णा शीर्षिक्तमान्थ्स्याद्यतूष्णीमासीतासं यज्ञः स्यात्प्र तिष्ठेत्येव ब्रूयाद्वाचि वै यज्ञः श्रितो यत्रैव यज्ञः

श्रितस्ततं एवैन सम्प्र यंच्छति देवं सवितरेतत्ते प्र (५०)

आहेत्यांह प्रसूँत्ये बृह्स्पतिंर्ब्रह्मेत्यांह स हि ब्रह्मिष्टः स यज्ञम्पांहि स यज्ञपंतिम्पाहि स माम्पाहीत्यांह यज्ञाय यजमानायात्मने तेभ्यं पुवाशिषमा शास्तेऽनांत्या आश्राव्यांह देवान् यजेतिं ब्रह्मवादिनों वदन्तीष्टा देवता अर्थं कतम पुते देवा इति छन्दा स्मीतिं ब्रूयाद्वायत्रीं त्रिष्टुभम्ं (५१)

जगंतीमित्यथो खल्बंहुर्ब्राह्मणा वै छन्दार्सीति तानेव तद्यंजित देवानां वा इष्टा देवता आसन्नथामिनेदंज्वलत्तं देवा आहंतीभिरनूयाजेष्वन्वंविन्दन् यदंनूयाजान् यजंत्यमिनेव तथ्समिन्द्व एतदुर्वे नामांसुर आंसीथ्स एतर्हि यज्ञस्याशिषंमवृङ्क यद्भूयादेतत् (५२)

उ द्यावापृथिवी भद्रमंभूदित्येतद्रमेवासुरं यज्ञस्याशिषं

गमयेदिदं द्यांवापृथिवी भ्रमंभूदित्येव ब्रूंयाद्यजंमानमेव यज्ञस्याशिषंम्गमयत्याध्मं सूक्तवाकमुत नंमोवाकमित्यांहेदमंरा वावैतदाहोपंश्रितो दिवः पृथिव्योरित्यांह द्यावांपृथिव्योर्हि यज्ञ उपंश्रित ओमंन्वती तेऽस्मिन् यज्ञे यंजमान् द्यावांपृथिवी (५३)

स्तामित्यांहाशिषंमेवेतामा शाँस्ते यद्भूयाथ्सूंपावसाना चं स्वध्यवसाना चेति प्रमायंको यजमानः स्याद्यदा हि प्रमीयतेऽथेमामुंपावस्यति सूपचरणा चं स्वधिचरणा चेत्येव ब्रूयाद्वरीयसीमेवास्मै गर्व्यातिमा शाँस्ते न प्रमायंको भवति तयोराविद्यग्निरिदश ह्विरंजुषतेत्यांह या अयाँक्ष्म (५४) देवतास्ता अरीरधामेति वावैतदांह यन्न निर्दिशेत्प्रतिवेशं यज्ञस्याशीर्गच्छेदा शाँस्तेऽयं यजमानोऽसावित्यांह निर्दिश्यैवैनश्रं सुवर्गं लोकं गंमयत्यायुरा शाँस्ते सुप्रजास्त्वमा शाँस्त इत्यांहाशिषंमेवेतामा शाँस्ते सजातवनस्यामा शाँस्त

इत्यांह प्राणा वै संजाताः प्राणानेव (५) नान्तरेति तद्गिर्देवो देवेभ्यो वनंते वयम्ग्नेर्मानुंषा इत्यांहाग्निर्देवेभ्यो वनुते वयं मनुष्येभ्य इति वावैतदांहेह गतिर्वामस्येदं च नमों देवेभ्य इत्यांह् याश्चेव देवता यर्जति याश्च न ताभ्यं पुवोभयीभ्यो नमंस्करोत्यात्मनोऽनाँत्ये॥ (५६)

श्रितस्ते प्र त्रिष्टुभंमेतद्मावांपृथिवी या अयाँक्ष्म प्राणानेव षद्गंत्वारि १ शचा ———[१]

देवा वै यज्ञस्यं स्वगाकर्तारं नाविन्दन्ते शं युम्बोर्हस्पत्यमंब्रुवित्रमं नो यज्ञः स्वगा कुर्विति सौंऽब्रवीद्वरं वृणै यदेवाब्राह्मणोक्तोऽश्रंद्दधानो यजातै सा में यज्ञस्याशीरसदिति तस्माद्यदब्राह्मणोक्तो-ऽश्रंद्दधानो यजते शं युमेव तस्यं बार्हस्पत्यं यज्ञस्याशीर्गच्छत्येतन्ममेत्यंब्रवीत्किम्में प्रजायाः (५७)

इति योऽपगुराते श्तेनं यातयाद्यो निहनंथ्सहस्रेण यातयाद्यो लोहितं करवद्यावंतः प्रस्कद्यं पार्सून्थ्संगृह्णात्तावंतः संवथ्सरान्पितृलोकं न प्र जानादिति तस्माद्धाह्मणाय नापं गुरेत न नि हंन्यान्न लोहितं कुर्यादेतावंता हैनंसा भवति तच्छं योरा वृंणीमह् इत्यांह युज्ञमेव तथ्स्वगा करोति तत् (५८)

शुं योरा वृंणीमह् इत्यांह शुं युमेव बांर्हस्पत्यम्भांग्धेयेंन् समर्धयति गातुं युज्ञायं गातुं युज्ञपंतय इत्यांहाशिषंमेवैतामा शाँस्ते सोमं यजित रेतं एव तद्दंधाति त्वष्टांरं यजित रेतं एव हितं त्वष्टां रूपाणि वि कंरोति देवानाम्पत्नींर्यजिति मिथुन्त्वायाग्निं गृहपंतिं यजित प्रतिष्ठित्यै जािम वा एतद्यज्ञस्यं क्रियते (५९)

यदाज्येन प्रयाजा इज्यन्त आज्येन पत्नीसंयाजा ऋचंमनूच्यं पत्नीसंयाजानांमृचा यंज्ञत्यजांमित्वायाथों मिथुन्त्वायं पङ्किप्रांयणो वै यज्ञः पङ्क्षुंदयनः पश्चं प्रयाजा इंज्यन्ते चत्वारंः पत्नीसंयाजाः संमिष्टयज्ञः पश्चमम्पङ्किमेवानुं प्रयन्तिं पङ्किमनूद्यंन्ति॥ (६०)

प्रजायाः करोति तिस्क्रियते त्रयंस्त्रिश्शच॥————[१०]

युक्ष्वा हि देवहूर्तमार् अश्वारं अग्ने र्थीरिव। नि होतां पूर्व्यः संदः। उत नो देव देवार अच्छां वोचो विदुष्टंरः। श्रद्धिश्वा वार्यां कृषि। त्वर ह् यद्यंविष्ठ्य सहंसः सूनवाहुत। ऋतावां यज्ञियो भुवंः। अयम्ग्निः संहुस्निणो वार्जस्य श्रतिनस्पतिः। मूर्धा क्वी रंयीणाम्। तं नेमिमृभवों यथा नमस्व सहूंतिभिः। नेदीयो यज्ञम् (६१)

अङ्गिरः। तस्मै नूनम्भिद्यंवे वाचा विरूप नित्यंया। वृष्णे

चोदस्व सुष्टुतिम्। कमुं ष्विदस्य सेनंयाग्नेरपांकचक्षसः। पृणिं गोषुं स्तरामहे। मा नों देवानां विशेः प्रस्नातीरिंवोस्राः। कृशं न हांसुरिंग्नयाः। मा नेः समस्य दूढ्यः परिद्वेषसो अश्हृतिः। ऊर्मिन नावमा वंधीत्। नमस्ते अग्न ओजंसे गृणन्ति देव कृष्टयः। अमैः (६२)

अमित्रंमर्दय। कुविथ्सु नो गविष्टयेऽग्नें संवेषिषो रियम्। उर्रुकृदुरु णंस्कृिध। मा नो अस्मिन्मंहाधने परां वर्गार्भृद्यंथा। संवर्ग्र् सर रियञ्जय। अन्यम्समद्भिया इयमग्ने सिषंक्त दुच्छुनां। वर्धा नो अमंबच्छवंः। यस्याजुंषन्नम्स्विनः शमीमदुंर्मखस्य वा। तं घेदग्निर्वृधावंति। पर्रस्या अधि (६३)

संवतोऽवंरा १ अभ्या तंर। यत्राहमस्मि ता १ अंव। विद्या हि ते पुरा वयमग्ने पितुर्यथावंसः। अधां ते सुम्नमीमहे। य उग्र इंव शर्यहा तिग्मशृंङ्गो न व १ संगः। अग्ने पुरो रुरोजिंथ। सर्खायः सं वंः सम्यश्रमिष् १ स्तोमं चाग्नये। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नन्ने सहस्वते। स १ समिद्युंवसे वृषन्नग्ने विश्वांन्यर्य आ। इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भंर। प्रजापते स वेंद सोमांपूषणेमौ देवौ॥ (६४)

युज्ञममैरिधं वृष्त्रेकान्त्रविर्श्यातिश्चं॥———[११]

उशन्तंस्त्वा हवामह उशन्तः सिमंधीमहि। उशन्नुंशत आ वंह पितृन् ह्विषे अत्तंवे। त्वः सोम् प्रचिंकितो मनीषा त्वः रजिंष्ट्रमन् नेषि पन्थांम्। तव प्रणीती पितरों न इन्दो देवेषु रत्नंमभजन्त धीराः। त्वया हि नः पितरः सोम् पूर्वे कर्माणि चुन्नः पंवमान् धीराः। वन्वन्नवांतः परिधीः रपौर्ण् वीरेभिरश्वैर्मघवां भव (६५)

नः। त्वर सोम पितृभिः संविदानोऽनु द्यावांपृथिवी आ तंतन्थ। तस्मै त इन्दो ह्विषां विधेम वयक्ष स्यांम् पतंयो रयीणाम्। अग्निष्वात्ताः पितर् एह गंच्छत् सदःसदः सदत सुप्रणीतयः। अत्ता ह्वीर्ष्षे प्रयंतानि ब्रहिष्यथां र्यिर सर्ववीरं दधातन। बर्हिषदः पितर ऊत्यंवांगिमा वो ह्व्या चंकृमा जुषध्वम्। त आ गृतावंसा शन्तमेनाथास्मभ्यम् (६६)

शं योरंरपो दंधात। आहं पितृन्थ्संविदत्रारं अविथ्सि नपांतश्च विक्रमणं च विष्णोः। ब्रहिषदो ये स्वधयां सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागंमिष्ठाः। उपहूताः पितरो बर्हिष्येषु निधिषुं प्रियेषुं। त आगंमन्तु त इह श्रुंवन्त्वधिं ब्रुवन्तु ते अंवन्त्वस्मान्। उदीरतामवंर उत्परांस उन्मध्यमाः पितरंः सोम्यासंः। असुम् (६७)

य ईयुरंवृका ऋंत्ज्ञास्ते नोंऽवन्तु पितरो हवेषु। इदिम्पृतृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः। ये पार्थिवे रजस्या निषंत्ता ये वां नून संवृजनांसु विक्षु। अधा यथां नः पितरः परांसः प्रत्नासो अग्न ऋतमांशुषाणाः। शुचीदंयन्दीधितिमुक्थशासः क्षामां भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रत्न्। यदंग्ने (६८)

क्व्यवाह्न पितृन् यक्ष्यृंतावृधंः। प्र चं ह्व्यानिं वक्ष्यिस देवेभ्यंश्च पितृभ्य आ। त्वमंग्न ईडितो जातवेदो-ऽवांड्रुव्यानिं सुर्भाणिं कृत्वा। प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अंक्षत्रद्धि त्वं देव प्रयंता ह्वी॰िषं। मातंत्री कव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृह्स्पतिर्ऋकंभिर्वावृधानः। याङ्श्चं देवा वांवृधुर्ये चं देवान्थ्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मंदन्ति। (६९)

इमं यंम प्रस्त्रमा हि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आ त्वा मन्नाः कविश्वस्ता वहन्त्वेना राजन् हुविषां मादयस्व। अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञियंभिर्यमं वैरूपैरिह मादयस्व। विवंस्वन्तर हुवे यः पिता तेऽस्मिन् यज्ञे ब्रहिष्या निषद्यं। अङ्गिरसो नः पितरो नवंग्वा अर्थवाणो भृगंवः सोम्यासंः। तेषां वयर सुंमतौ यज्ञियांनामपि भद्रे सौमनुसे स्यांम॥ (७०)

[समिधों याज्यां तस्मान्नाभाग॰ हि तमन्वित्यांह प्रजा वा आहेत्यांह युक्ष्वा हि संप्ततिः॥70॥ समिधंः सौमनुसे स्यांम॥]

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

 ${\sf GitHub: \ http://stotrasamhita.github.io \ | \ http://github.com/stotrasamhita}$

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/